

Društvena mobilnost u EU-u

Uvod

Diljem EU-a građane i vlade država članica sve više brine činjenica da, po prvi put nakon nekoliko desetljeća, mlade generacije imaju sve manje mogućnosti za društveno napredovanje u odnosu na prethodne generacije. Ovo pitanje posebice muči osobe s niskim prihodima i srednju klasu. U ovom se izvješću pruža novi pogled na raspravu o društvenoj mobilnosti u državama članicama EU-a te navode novi dokazi u vezi s trendovima u pogledu međugeneracijske društvene mobilnosti. U izvješću se istražuje mjera u kojoj je obiteljska pozadina utjecala na izgled za društveno napredovanje pojedinaca u posljednjih nekoliko desetljeća. Također su navedene glavne prepreke društvenoj mobilnosti i preispitivanja politika za poticanje društvene mobilnosti i jednakih mogućnosti, posebice u područjima dječje skrbi, ranog obrazovanja, školovanja i tržišta rada.

Ovo je prvo izvješće u kojem se istražuju trendovi u pogledu društvene mobilnosti za svih 28 država članica. U njemu se obrađuje apsolutna društvena mobilnost (razmjer i narav strukturnih promjena u pogledu zanimanja i društvenog napretka) kao i relativna društvena mobilnost (ili „socijalna fluidnost”) – izgledi pojedinca za promjenu različitih zanimanja. Za razliku od niza prethodnih radova u ovome području, u izvješću se obrađuju kvantitativni podaci o trendovima u vezi s društvenom mobilnošću muškaraca i žena kao odvojenih kategorija, čime se naglašava sve veća važnost uloge spola u društvenoj mobilnosti. Kvalitativni podaci ukazuju na goruća pitanja u pogledu rasprave o politikama, glavne prepreke društvenoj mobilnosti i politike za poticanje jednakih mogućnosti i društvene mobilnosti. U tim je analizama zanimanje glavni pokazatelj za mjerenje društvene mobilnosti.

Kontekst politike

U Strategiji Europa 2020. društvena se mobilnost obrađuje u pogledu jednakih mogućnosti: „Riječ je o pružanju pristupa i mogućnosti za sve tijekom životnog ciklusa.” Europska komisija svrstava pitanje jednakih mogućnosti među svoje glavne prioritete. Trenutačno savjetovanje Europske komisije o europskom stupu socijalnih prava

ukazuje na negativan učinak rastućih nejednakosti u pogledu društvene mobilnosti, pri čemu se nejednak pristup dječjoj skrbi, obrazovanju i zdravlju smatra glavnom preprekom za ostvarivanje jednakih mogućnosti.

U izvješću su izdvojeni najčešći pokretači rasprave u vezi s „pravednim društvom” u državama članicama, odnosno društvom u kojem sve osobe žive u dobrim uvjetima i imaju pristup resursima. Ti pokretači uključuju: rastuće nejednakosti u pogledu prihoda, smanjeni pristup javnim uslugama, dugotrajne nejednakosti u pogledu obrazovanja, međugeneracijsko siromaštvo, sveprisutne nejednakosti u vezi sa spolom, integraciju imigranata, nepotizam i korupciju i sve veće razlike među regijama.

Ključni rezultati

- Strukturne promjene (promjena strukture zanimanja, i veličine populacija u različitim zanimanjima) omogućile su društveni napredak u trima generacijama u 20. stoljeću.
- Nedavne strukturne promjene doprinijele su ujednačavanju razine apsolutne društvene mobilnosti muškaraca i žena.
- Razine relativne društvene mobilnosti u državama članicama EU-a ujednačile su se tijekom 20. stoljeća: one su sličnije za skupinu ljudi rođenih od 1946. do 1964. godine nego za skupinu ljudi rođenih od 1927. do 1946. godine. Međutim, za skupinu ljudi rođenih nakon 1965. godine zabilježeno je sporije ujednačavanje, pa čak i jasno odstupanje, u pogledu razina relativne društvene mobilnosti između zemalja.
- U šest zemalja socijalna fluidnost stalno raste za tri promatrane skupine: Belgija, Danska, Finska, Grčka, Nizozemska i Slovačka.
- U četirima zemljama zabilježeno je smanjenje socijalne fluidnosti za skupine ljudi rođenih od 1965. do 1975. godine.: Austrija, Bugarska, Francuska i Švedska.
- U četirima zemljama zabilježena je stabilna socijalna fluidnost (relativna mobilnost) u promatranom razdoblju: Njemačka, Irska, Poljska i Ujedinjena Kraljevina.

- Smanjila se socijalna fluidnost za muškarce (posebice za muškarce rođene od 1965. do 1975. godine) u Austriji, Bugarskoj, Estoniji, Francuskoj, Švedskoj i Ujedinjenoj Kraljevini.
- Socijalna fluidnost za muškarce povećala se u Njemačkoj i Španjolskoj. Rast socijalne fluidnosti bilježe i Belgija, Danska, Finska, Grčka, Nizozemska i Slovačka, zemlje visoke socijalne fluidnosti za oba spola.
- Općenito je zabilježeno manje promjena u pogledu socijalne fluidnosti za žene nego za muškarce. Zabilježen je porast u Belgiji, Češkoj Republici, Finskoj, Nizozemskoj i Ujedinjenoj Kraljevini. S druge pak strane, socijalna se fluidnost smanjila u Austriji, Njemačkoj, Španjolskoj i Švedskoj.

Pokazatelji politike

Raspravu u okviru politike o društvenoj mobilnosti treba pažljivo formulirati u svrhu razlikovanja između apsolutne društvene mobilnosti i relativne društvene mobilnosti te razumijevanja važnosti tih pojmova u okviru politike. Prilikom tumačenja rezultata istraživanja u svrhu izrade mjera politike treba uzeti u obzir karakteristike i kvalitetu podataka, populaciju na kojoj je izvršena procjena te utjecaj drugih metodoloških pitanja na mobilnost – svi ti čimbenici znatno utječu na rezultate. Budući da rezultati pokazuju kako društveno podrijetlo i dalje ima znatan učinak na životne prilike, tvorcima politika na nacionalnoj i regionalnoj razini te na razini EU-a trebaju prepoznati važnost društvenog podrijetla i provesti mjere za promicanje jednakih mogućnosti društvenog napretka kako bi se svima, neovisno o podrijetlu, pružila mogućnost ostvarivanja svojeg potencijala.

Nadalje, tvorcima politika trebaju razmotriti pokazatelje društvene mobilnosti: najčešći pokazatelji za mjerenje društvene mobilnosti, uključujući prihod i zanimanje, odbrani su za mjerenje životnih standarda. Nedostatak leži u tome što se oni odnose na osobe s definiranim zanimanjima i prihodima. Dionici mogu razmotriti potrebu za daljnjom prilagodbom i razvojem pokazatelja radi bilježenja promjena u ranijim fazama života, poput razine obrazovanja i radnog statusa.

Razmatranje pokazatelja društvene mobilnosti: Najčešći pokazatelji za mjerenje društvene mobilnosti uključuju prihod ili zanimanje. Dionici mogu razmotriti potrebu za daljnjom prilagodbom i razvojem pokazatelja u svrhu bilježenja promjena na tržištu rada (na primjer, promjene u strukturi poslova i novi oblici zaposlenja) i širih društvenih promjena (na primjer, sve veća važnost bogatstva).

Ispitivanje razloga uspjeha ili neuspjeha u pogledu promicanja socijalne fluidnosti: Šest zemalja (Belgija, Danska, Finska, Grčka, Nizozemska i Slovačka) uspjele su održati visoku razinu socijalne fluidnosti za muškarce i žene u posljednjih nekoliko desetljeća. U okviru istraživanja treba ispitati glavne pokretače takvih trendova i istražiti razloge za stagnaciju, pa čak i pad, fluidnosti u mnogim zemljama (posebice među ljudima rođenima nakon 1964. godine).

Fokusiranje na muškarce generacije X prilikom donošenja politika: Potrebno je posvetiti više pozornosti sve slabijim životnim prilikama za muškarce rođene nakon 1964. godine, čiji su se izgledi za društvenim napretkom znatno smanjili u mnogim zemljama. Potrebno je donijeti politike kojima bi se zaustavio ovaj trend.

Identifikacija i suzbijanje prepreka jednakim mogućnostima: Institucionalne se barijere mogu ukloniti povećavanjem otvorenosti zatvorenih grupa zanimanja ili struka, pružanjem pravednog i transparentnog pristupa zanimanjima i borbom protiv nepotizma. S druge strane, društveno ulaganje može doprinijeti stvaranju jednakih mogućnosti, primjerice, poboljšanjem kvalitete ranog obrazovanja i proširivanjem njegove primjene, obaveznim financiranjem učenika u nepovoljnom položaju i pružanjem boljeg pristupa zdravstvenim uslugama.

Briga da gospodarski najrazvijenije države članice ostanu usredotočene na pružanje jednakih mogućnosti u okviru politike: Nije izgledno da će socijalna fluidnost zauvijek rasti; moguće je da je stagnirala u najrazvijenijim državama članicama EU-a. Te zemlje svejedno trebaju težiti tome da zadrže socijalnu fluidnost i omogućiti pristup prilikama za pridošlice (etničke manjine i imigrante).

Organizacija obrazovnog praćenja za dobrobit svih učenika: Rana selekcija i praćenje mogu predstavljati prepreku društvenoj mobilnosti. Međutim, ako se temelje na objektivnim standardima i praćenju, njima se također može spriječiti rano napuštanje školovanja za djecu koja teže prate školski program. Rasprava stoga ne bi trebala biti usredotočena na ranu selekciju, nego na organizaciju selekcije kojom bi se pogodovalo učenicima različitih sposobnosti.

Ublažavanje rezidencijalne segregacije: Koncentracija siromašnih kućanstva u određenim područjima negativno utječe na životne prilike pojedinaca. Tvorci politika, posebice na lokalnoj razini, trebaju obratiti veću pozornost na stvaranje područja s miješanim kućanstvima i različitim vrstama škola. Takva mješavina trendova može ublažiti učinak društvenih i gospodarskih nejednakosti.

Integracija društvene mobilnosti u preporuke pojedinih zemalja: Budući da su načelni ciljevi društvene mobilnosti promicanje pravednih i jednakih životnih prilika, potrebno je pridržavati se preporuka iz Godišnjeg pregleda rasta za 2016. u vezi s ulaganjima u ljude i usluge. U preporukama za pojedine zemlje uvijek treba naglasiti potrebu za sprečavanjem nejednakosti i promicanjem jednakih mogućnosti.

Dodatne informacije

Izvešće Društvena mobilnost u EU-u dostupno je na stranici: <http://bit.ly/efmobility>

Za više informacija obratite se voditeljici istraživanja Anni Ludwinek putem adrese alu@eurofound.europa.eu